

Министерство на околната среда и водите
София 1000
бул. „Мария Луиза“ 22
тел.: 02/ 940 6000
интернет: www.moew.government.bg

Оперативна програма „Околна среда“
2007-2013

Европейски съюз
Европейски фонд за
регионално развитие
Кохезионен фонд

РИОСВ – ПЛОВДИВ

Пловдив, бул. „Марица“ 122
e-mail: riosv_plovdiv@dir.bg
„Зелен телефон“: 032/643 245
тел./факс: 032/628 994
<http://plovdiv.riosv.com/>

Утвърдил: Министър на околната среда и водите

/...../

План за управление на резерват „Червената стена“

Национална
Стратегическа
Референтна рамка
2007 - 2013

Министерство
на околната среда и водите

Проект „Разработване на План за управление на резерват
„Червената стена“ в това число и инвентаризация на гори и проучване на флора и фауна, одобрен за финансиране по
приоритетна ос 3 „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие“
на Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

КОНСОРЦИУМ „ПРИЗМА - НИШАВА“

София, ул. Яворова чука 3; тел. 02 4261280, 0886435525; e-mail: prizmainfo.bg@gmail.com

РЕЗЮМЕ

Основанията за разработване на настоящия План за управление на резерват „Червената стена“ са:

- Закон за защитените територии – обн. ДВ бр. 133 от 11.11.1998 г., изм. ДВ бр. 38 от 18.05.2012 г.;
- Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии – обн. ДВ бр. 13 от 15.02.2000 г., изм. и доп. бр. 55 от 20.07.2012 г.;
- Закон за биологичното разнообразие – обн. ДВ бр. 77 от 2002 г., последно изм. ДВ бр. 77 от 09.10.2012 г.;
- Договор за възлагане на План за управление на резерват „Червената стена“ между консорциум „Призма-Нишава“ и МОСВ/РИОСВ-Пловдив;
- Публикувано Техническо задание за разработване на План за управление.

Екипът, разработил ПУ е от специалисти в областта на лесотехническите науки, зоология, ботаника, екология, климатология, геология, почвознание.

Резерват „Червената стена“ е обявен със Заповед №2631 от 21.09.1962 г. на Главно управление на горите, разширен е със Заповед №1555/21.10.1969 г. на Министерството на горите и горската промишленост, Заповед №176/09.03.1983 г. на КОПС при МС и Заповед №1050/17.12.1990 г. на МОСВ. Предназначението му е опазване на флората и растителността, характеризиращи се с наличие на редки, защитени и ендемични видове. През 1977 г. е включен в списъка на биосферните резервати по програмата на ЮНЕСКО „Човекът и биосферата“. Територията на резервата попада върху един от десетте обявени за богати на ендемични видове райони в България, а също и Корине място „Добростан-Преспа“, орнитологично важни места – Защитена зона по Директива за дивите птици от екологичната мрежа Натура 2000 – BG0002073 „Добростан“ и в Защитена зона по Директива за хабитатите – BG001031 „Родопи-Средни“.

Резерватът се намира на територията на община Асеновград, населени места с. Бачково, с. Добростан и с. Орешец и община Лъки, населено място с. Борово. Попада на територията на РИОСВ-Пловдив и Регионална дирекция по горите Пловдив: ДГС „Асеновград“ и ДЛС „Кормисош“.

В резерват „Червената стена“ се срещат три основни типа екосистеми – „Горски“, „Тревисти“ и „Площи с разпокъсана растителност или без растителност“, като последните включват местообитания на открити скали с хазмофитна растителност.

В горските екосистеми средообразуваща функция имат съобществата на черния и белия бор, на елата, както и на ширколистни видове като воден габър, обикновен бук, горун, мъждряк, обикновен габър.

Тревистите екосистеми се характеризират с доминиране на съобществата на обикновената полевица и на сборната главица, заемащи заравнени билни части или образуващи ливади в откритите пространства сред горската растителност. В резултат на естествена сукцесия тези тревни площи ще се заемат от храстови и дървесни видове в бъдеще.

Обликът на екосистемите, формирани върху оголени скални излази или плитки каменисти почви се определя от разредената тревиста растителност – сенколюбива или светлолюбива с преобладаване на видове, устойчиви на засушаване и силно огряване през по-голямата част от вегетационния сезон.

Установените растителни съобщества на територията на резервата са следните:

- Съобщества на черния бор (*Pinus nigra*);

- Съобщества на белия бор (*Pinus sylvestris*);
- Съобщества на бялата ела (*Abies alba*);
- Съобщества на водния габър (*Ostrya carpinifolia*);
- Съобщества на обикновения бук (*Fagus sylvatica*);
- Съобщества на горуна (*Quercus daledampii*);
- Съобщества на мъждряна (*Fraxinus ornus*);
- Съобщества на келявия габър (*Carpinus orientalis*);
- Съобщества на обикновения габър (*Carpinus betulus*);
- Съобщества на обикновената полевица (*Agrostis capillaris*);
- Съобщества на сборната главица (*Dactylis glomerata*);
- Съобщества на хазмофитна растителност по варовик.

На територията на резервата са регистрирани следните типове природни местообитания, представени с кодове, съгласно Директивата за местообитанията:

- 5130 – Съобщества на *Juniperus communis* върху варовик;
  - 6520 – Планински сенокосни ливади;
  - 7220 – *Извори с твърда вода и туфести формации (*Cratoneurion*);
  - 8210 – Варовикови скални склонове с хазмофитна растителност;
  - 8220 – Силкатни скални склонове с хазмофитна растителност;
  - 9130 – Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*;
  - 9150 – Термофилни букови гори (*Cephalanthero-Fagion*);
  - 9180 – *Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове;
  - 91E0 – *Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno – Pandion*; *Alnion incanae*; *Salicion albe*);
  - 91MO – Балкано – панонски церово – горунови гори;
  - 91WO – Мизийски букови гори;
  - 91AA – *Източни гори от космат дъб;
  - 91CA – Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори;
  - 9270 – Гръцки букови гори с *Abies borisii-regis*;
  - 9530 – *Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор.
- * Приоритетни за опазване на европейско ниво.

Почти цялата площ на резервата (90.3%) е залесена. Делът на насажденията с естествен произход е 86.2% от общата площ, а горите с изкуствен произход (т.нар. горски култури), са с общ площен дял от 4.1%. Незалесената недървопроизводителна площ заема 296.1 ha или 9.7% от площта на биосферния резерват. В нея са включени 16.5 ha (0.6%) поляни, 40.9 ha (1.3%) голини с нелесопригодност над 65%, както и 3.1 ha автомобилен горски път, частично стабилизирани. В разпределението на залесената площ най-голям дял заемат широколистните гори с издънков произход, отнесени към групата за превръщане в семенни. Те заемат 1247.1 ha или 45.4% от залесената площ на резервата. Широколистните високостъблени гори (с преобладание на стъбла със семенен произход), заемат 325.3 ha – 11.8% от залесената площ. Нискоствъблените гори, съставени предимно от нископродуктивни, но устойчиви дендроценози от келяв габър, са с площен дял 124.1 ha или 4.5% от залесената площ. Характерните за резервата иглолистни гори заемат 1053.2 ha – 38.3%, като част от тях са изкуствено създадени през периода 1940-1980 година, в изоставени обработваеми земи или след изведени голи сечи за реконструкция. Общият запас на насажденията в резервата е 565440 m³, от които 232770 m³ са в широколистни гори, а останалите 332670 m³ – в иглолистни.

Регистрирани и определени са 27 вида гъби: 3 вида от отдел Ascomycota (торбести гъби), 24 вида от отдел Basidiomycota (базидиални гъби). Видовете се отнасят към 2 класа: Pezizomycetes (торбести гъби), Agaricomycetes (базидиални гъби), 5 разряда, 16 семейства и

20 рода. Регистрирани са 2 консервационно значими видове макромидети, които са включени в Червения списък на гъбите в България, а именно *Discimia ancilis* (Pers.) Sacc. – категория Уязвим (VU) и *Calocybe ionides* (Bull. : Fr.) Donk – категория Недостатъчни данни (DD).

Известните досега видове мъхове от територията на Средни Родопи (вкл. данните от настоящото проучване в резерват „Червената стена“, потвърдени 52 вида) наброяват 130 вида, отнасящи се към 2 отдела, 5 класа, 45 семейства и 81 рода. Тези видове представляват 17.2% от известните досега видове в българската мъхова флора.

В резултат от проведените проучвания и след критичен анализ на съществуващия списък на видове беше установено, че висшата флора на „Червената стена“ е представена от 1084 вида от 490 рода, 104 семейства и 5 отдела. Това представлява 26.4% от видовете, 53.6% от родовете и 67.1% от семействата от флората на България. Новоустановени за резервата са 49 вида. Балканските ендемити наброяват 45 вида, а българските ендемити – 12 вида. В „Червената стена“ са разпространени 38 вида (3.5% от висшата флора), включени в Приложение 3 на Закона за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие (2007). На основата на литературен анализ на публикации за медицинските растения от флората на България и в резултат на проведените проучвания на територията на резерват „Червената стена“ беше установено, че в него се срещат 455 вида медицински растения.

В „Червената стена“ са регистрираните 691 вида безгръбначни животни. Установени са 82 вида мекотели. Редица видове са в списъците на европейски и международни документи, регламентиращи консервационния статус и мерките за опазване на видовете.

След обобщение на публикуваните данни и проведените теренни проучвания, броят на срещащите се видове земноводни и влечуги е 21 вида, от които 7 вида земноводни и 14 вида влечуги.

В резерват „Червената стена“ са регистрирани 79 вида птици, от които 38% (30 вида) са цитирани по литературни данни. Тринадесет от установените видове птици попадат в Червената книга на България (2012).

Биосферен резерват „Червената стена“ е изключително важен за прилепите, тъй като в границите му попадат множество пещери, ниши и скални цепки (част от Добростанския карстов масив). Срещащите се в резервата и в непосредствена близост до него видове прилепи включва 20 вида. Всички видове прилепи, установени на територията на резервата са с висок консервационен статус. Всички видове са включени в Закона за биологичното разнообразие – Приложения 2 и 3, в Директива 92/43, Червена книга на България, том 2 Животни, IUCN.

Въз основа на прегледаната и анализираната литература е установено присъствието на 44 вида бозайници или това е 44% от напата бозайна фауна (100 вида), или 65.7% от дребните и едрите бозайници. Тук са включени и видове, установени в непосредствена близост до резервата, като има голяма вероятност да се срещат и на неговата територия. По отношение на консервационно значимите видове, установени са 4 вида от Приложение 2 на ЗБР – лешников сънливец (*Muscardinus avellanarius*), пъстър пор (*Vormela peregusna*), видра (*Lutra lutra*) и вълк (*Canis lupus*). Четири от установените видове са включени в Червената книга Р България (2011), в категория уязвим (VU) – пъстър пор (*Vormela peregusna*), видра (*Lutra lutra*), лалугер (*Spermophilus citellus*) и вълк (*Canis lupus*); а в категория застрашен (EN) – кафява мечка (*Ursus arctos*), дива коза (*Rupicapra rupicapra*), златка (*Martes martes*) и дива котка (*Felis silvestris*).

Резерват „Червената стена“ е изключителна държавна собственост. Трудно достъпният терен в по-голямата част от резервата ограничава възможностите за разнообразна човешка намеса. Основните проблеми на територията могат да се сведат до следното:

- Антропогенно влияние главно в близост до границите на резервата и пещерите, предизвикващо замърсяване с битови отпадъци, шумово замърсяване, повишена пожароопасност, заплахата за местообитанията на прилепите;
- Промени в растителността: настъпление на инвазивни и рудерални видове, изместващи или угнетяващи популациите на естествената флора;
- Естествени причини: слаба репродуктивна способност за някои видове;
- Необходимост от кадри и техника за охрана на резервата;
- Необходимост от повишаване на интереса към защитената територия от страна на местното население – чрез образователни програми и информационни материали;
- Необходимост от продължителни научни изследвания за оценка на състоянието на популациите на приоритетни видове и природозащитното състояние на природните местообитания;
- Обсъждане на възможностите за разширяване на границите на резервата, предвид осигуряване местообитания за популациите на грабливите птици и прилепите.

Стойността на резерват „Червената стена“ се определя от съчетанието на разнообразие от форми на релефа, климатични и почвени характеристики, които представляват основа за формиране на разнообразие от местообитания, предлагащи подходяща екологична среда за представителите на флората, микотата и фауната. Допълнително консервационната стойност на резервата се определя от:

- Голямото биологично разнообразие – редица организмови групи като висши растения, земноводни и влечуги, прилепи, бозайници са представени с богатство от видове. Напр., във висшата флора на „Червената стена“ участват 26.4% от видовете, 53.6% от родовете и 67.1% от семействата от флората на България. Бозайната фауна в резервата е представена с 44% от нашата териофауна. На територията на парка обитават около 20 вида прилепи (60.6% от прилепите в България). Земноводните и влечугите срещани се в резервата представляват 36% от херпетофауната в България;
- Резерватът попада в защитена зона от мрежата Natura 2000 в България BG0001031 „Родопи-Средни“ по Директивата за местообитанията и в защитена зона BG0002073 „Доброостан“ по Директивата за птиците;
- Резерватната територия съхранява популациите на редица застрашени и уязвими видове от флората и фауната на България, ендемити и реликти. Заедно с приоритетните за опазване на европейско ниво природни местообитания (7220* Извори с твърда вода с туфести формации (*Cratoneurion*), 9180* Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове, 91AА* Източни гори от космат дъб, 91E0* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*), 9530* Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор) „Червената стена“ придобива статут на територия от европейско и световно значение за опазване на биоразнообразието;
- Резерватът предоставя възможности за разгръщане на редица образователни и научно изследователски програми като мониторинг на приоритетни видове и местообитания, организиране на ученически, студентски и любителски експедиции с образователна цел, включване на любители в мониторинговите програми, подготовка на печатни материали за популяризиране стойността на резервата като уникален природен обект (брошури, атласи и др.);

- Близостта на резервата до обекти на поклонически и културен туризъм дава възможност за популяризиране на неговата стойност като природно богатство на България и повишаване на осведомеността за значението на опазването на такъв тип защитени територии в национален и европейски контекст.
- Освен съществуващите посетителски пътеки за популяризирането на резервата ще допринесат и трите нови предложения, описани в т. 4.3.

Въз основа на констатациите и оценките в Част 1 на настоящия ПУ, са **формулирани следните главни цели:**

- Съхраняване и опазване на естествения характер и ненарушеност на екосистемите;
- Насърчаване на научни изследвания с цел проучване и мониторинг на разпространението и състоянието на популациите на видовете, с акцент върху консервационно значимите, както и природните местообитания с приоритетно значение на национално и европейско ниво.

Определените второстепенни цели са:

- Ненамеса в горските местообитания в резервата;
- Опазване от браконьерство и бране на защитени растителни видове;
- Създаване и поддържане на база данни за биологичното разнообразие в резервата;
- Подобряване качеството на природозащитното образование и насърчаване на дейности, свързани с популяризиране на резервата като обект с изключително важно значение за опазване на биоразнообразието в България;
- Усъвършенстване на управлението и охраната на защитената територия и институционално укрепване;
- Обучение на водачи;
- Изграждане на партньорства за законосъобразни дейности между заинтересовани страни в прилежащите на резервата територии.

Потенциални възможности на ЗТ

Резерват „Червената стена“ предлага оптимална среда за поддържане на популациите на растенията и животните в добро състояние. Резерватът се характеризира с комплекс от уникални природни дадености (релеф, надморска височина, състав на основните скали, почвени и климатични условия), които определят богатството на флора, микота, фауна, природни местообитания, представени със значително висок процент защитени, ендемични и реликтни видове. В резултат биоразнообразието на резервата е с високо природозащитно значение както на национално, така и на европейско и световно ниво. Целенасоченото проучване на особеностите в популационните характеристики на консервационно значимите видове и мониторинга ще предоставят важна информация за еколого-биологичните особености на редица защитени и ендемични видове и ще предоставят база за сравнителни и обобщаващи разработки с научен и природозащитен характер. Близостта на резервата до Бачковския манастир, Бачково и Асеновград дава възможност за съчетаване на природозащитни дейности с образователни програми, културно-исторически проекти, народни празници и местни традиции, насочени към местното население и посетителите. Привличането на финансови средства за популяризиране на защитената територия и организиране на посещения с образователна цел ще даде реална възможност за участие на млади хора в осъществяване на екологични дейности.

На базата на законовия статут и предназначение на защитената територията, на характеристика на абиотични и биотични фактори, социално-икономическа

характеристика и екологичната оценка, се предлага в резерват „Червената стена“ да се обособят следните зони:

- Зона за опазване на образци от естествени екосистеми, включващи характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията

Обхват – цялата територия на резервата.

Предназначение – проучвания на видовия състав, условията в местообитанията, популациите на консервационно значими видове и природни местообитания с цел актуализация на данните за разпространението на различните организмови групи и мониторинг на компонентите на средата (абиотични и биотични).

- Зона за регламентиран достъп по познавателен маршрут

Обхват – тази зона включва всички пътеки за посетители, одобрени със заповед на Министъра на ОСВ.

Предназначение – запознаване с природените дадености на резервата.

Приоритети

Приоритетните дейности в следващия 10 годишен период на действие на ПУ са определени предвид предназначението на резервата и отразеното в Част 1 и 2. Такива са:

- ✓ Опазване на естественото състояние на растителните и животинските видове и природните местообитания;
- ✓ Научни изследвания и мониторинг на приоритетни за опазване видове от национално, европейско и световно значение;
- ✓ Поддръжка и ремонт на съществуващите инфраструктурни обекти (посетителски пътеки, туристически информационни кътове), както и информационни табла и табели в границите на резервата и подходите към него;
- ✓ Повишаване на обществената информираност за уникалността и ценността на резервата като място, обитавано от редица застрашени и уязвими видове, ендемити и реликти, свидетели за богатството на българската флора и фауна и спецификата на природните местообитания;
- ✓ Усъвършенстване политиката на управление и охрана на защитената територия.

Програми

Предлагат се следните програми:

- „Опазване и поддържане на биоразнообразието – видове и местообитания“
- „Връзки с обществеността и образование“

Оперативни задачи

Във връзка с изпълнение на дейностите и проектите, по-долу са представени оперативни организационни задачи, които формално не могат да се включат във визираните в ПУ програми и проекти. Такива са:

- Институционално структуриране и обучение на специализирана охрана на резервата. Постоянно актуализиране на информацията за посетителите, контрол и спазване на изискванията за поведение в резервата;
- Поддръжка на посетителските пътеки и табелите в резервата и подстъпите към него;

- Разработване на ежегодни планове за пожарна безопасност. Обучение и инструктаж на служителите и доброволци;
- Поддържане на редовни връзки между РИОСВ-Пловдив, МОСВ, местни органи, организации и медии с цел планиране, осъществяване и отчитане на дейностите;
- Периодични проверки и мониторинг на дейности в резервата;
- Търсене на допълнителни източници на финансиране.

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА НОВИ ПЪТЕКИ

I.) пътека (№8), която започва от пътека №4 (от т. 1.16.7.) при границата на отдели 216 „и” и 216 „р”, продължава по границата между отдели 216 „з” и 216 „р”, между 216 „е” и 216 „ж”, през 217 „а”, „е”, „и” и стига до границата на резервата при местност „Дива вода”. Дължината ѝ е 1800 m и времето необходимо за преминаването ѝ е 45 минути. РИОСВ-Пловдив са провеждали почистване и просветление с противопожарна цел.

II.) пътека (№9), която започва от пътека №4 (от т. 1.16.7.) при границата на отдели 216 „е” и 216 „13”, през 216 „е”, между 216 „е” и 216 „п”; 216 „е” и 216 „в”; 216 „е” и 216 „а”; 216 „в” и 216 „г”, през отдели 216 „в”, 219 „2”, „и”, „в”, „а” и излиза от резервата по границата между отдели 219 „а” и 219 „г”. Дължината ѝ е 2490 m и времето необходимо за преминаването ѝ е 1 час и 30 минути. РИОСВ-Пловдив са провеждали почистване и просветление с противопожарна цел.

III.) пътека (№10), която започва от пътека №9 (от т. 1.16.7.) и подотдели 216 „в” и „а”, продължава през отдели 216 „а”, „г”, между 217 „к” и 217 „а”, през 217 „п”, „е”, „а”, „г”, „б”, „а”, по границата между 218 „о”, „н” и „п”, през 218 „м”, „и”, „к”, между 218 „в”, „г” и „а”, през 123 „в”, „б”, 124 „е” и излиза от резервата през подотдел 124 „ж” в посока с. Бачково. Дължината ѝ е 2685 m и времето необходимо за преминаването ѝ е 1 час и 45 минути.

В приложения към ПУ са представени библиография, експертни доклади, картен материал.